

РЕЦЕНЗИЯ

от проф.д-р Нина Дюлгерова
на „ЕВРАЗИЙСТВОТО В РУСИЯ”. С. 353.
Автор. доц. до-р ДАРИНА ГРИГОРОВА

Темата за евразийството е актуална не само поради факта, че Русия, независимо от катаклизмите, които съпътстват нейното развитие, продължава да бъде един от основните ориентири на глобалното развитие. Първите години на 21 век доказват отново необходимостта от постоянното изучаване, но по-важното е, на точното определяне на процесите и тяхната съдържателна характеристика. Много политолози и историци извън Русия, особено през последните години, тренират своето остроумие и познания за ролята и мястото на Русия в динамичните процеси на съвременността. Малко са обаче тези, които обръщат внимание на идеологическите модели и техните проекции в обществено-политическата мисъл и действия в руската държава. В монографията на Дарина Григорова, за първи път, според мен, се прави цялостен историсофски, и то в разгърнат план, анализ на евразийския модел на руската идентичност.

Ценността на настоящето изследване е не само в задълбоченото проучване и ясно излагане на многопластовия и богато нюансиран процес на развитие на евразийството в исторически и съвременен план. Тя е и в обосноваването и аргументирано изложени алтернативи, които се очертават пред Русия, в контекста на динамично развиващата се глобална ситуация.

Много доброто познаване на огромния материал, който, особено през последните близо 20 години заливат медийното, академичното и политическото пространство в Русия, както и използваният историко-философско-политологическия подход към изследването на евразийството като теория, процес и политически ориентир, позволяват на Дарина Григорова успешно да се справи с осъществяване на главната си цел – „да открие всички пластове идентичност в руското национално съзнание, наслоени в националната дъга на евразийската идея. За целта са проследени

архетипите на евразийската историософия от втората половина на XIX в., формирали православната, месианската и “чаадаевската” идентичност на евразийството.”

Споделям идеята на автора за историческата същност на евразийството като нереализираната национална идея на дореволюционна Русия, осмислена в принудителната изолация на емиграцията. Вярно е и това, че евразийството е и отказ от припознаването на руската идея като славянска. Славянската идея след нейната кулминация през Руско-турската война (1877–1878) престава да бъде част от руската идея. Неслучайно евразийците (Николай Трубецкой, Пьотър Савицки, Георгий Вернадски, Пьотър Сувчински, Лев Карсавин, Николай Алексеев и др.) създават алтернативата на европоцентричната славянска идея, като следват ориентира на външнополитическите приоритети на Русия от края на XIX и началото на XX в. към Средния и Далечния изток.

Следвайки хронологично-тематичния подход в изследването Дарина Григорова проследява емигрантската участ на евразийското движение, а така също и евразийската тема след разпадането на СССР, когато настъпва поредната криза в руското национално съзнание, резултат от която е създаването на постсъветското евразийство. И “старото” (емигрантското), и “новото” (постсъветското) евразийство се раждат при колапса на две империи – на Романовата и на Съветската. Това определя и неоспоримите хронологични граници на изследването - преди и след 1917-а, както и след 1991 г.

Силен момент в монографията е изследването на един въпрос, който постоянно се избягва – еврейския в Русия, който авторът определя като начин на мислене. Верен е изводът на Дарина Григорова, че истинското богатство на Русия е руската култура, която принадлежи на евреи, украинци, чеченци, руснаци и която ги обединява в събирателния образ “Русия”.

Много са приносите, които Дарина Григорова прави в своето изследване. Като такава може да бъде посочена самата тема на изследване,

която коренно се различава от написаното досега дори и в Русия, където са многобройни представителите на различните общественно-политически течения в търсенето на поредния път за решаване въпроса за бъдещето на Русия и нейната идентичност. Не подлежи на съмнение удачно представения тематичен модел на изследване, който върху основата на многообразен като извори и проучвания материал, позволява на автора да представи задълбочено и аргументирано въпроса за евразийството в Русия.

Сериозен принос в изследването на евразийството са въведените нови термини, които авторът предлага като точен израз на различните видове идентичност, което позволява да се открият и нюансите в еволюцията на тази идея - “чаадаевска идентичност”, “варварска идентичност”, “евразийска реконкиста”, “Русия извън Русия”. Те естествено се вписват в историята на евразийството в Русия. Изясняването на понятията “руски” и “русийски” в езика на дореволюционното, на емигрантското и на постсъветското общество позволяват на Дарина Григорова да намери адекватно решение на един спор сред руската интелигенция, който е особено актуален през последните две десетилетия.

Успешното използване на сравнителния анализ дава възможност да изпъкнат оригиналните и заимстваните черти на евразийската историософия спрямо идеите на съвременната ѝ емиграция. По този начин се дава отговор на въпроса доколко евразийството е единственото емигрантско течение със свой принос в руската философия след XIX в.

Достъпният и ясен език на авторката позволява да се възприемат с лекота сложните и сухи като материя въпроси, свързани с евразийството.

Многообразните предизвикателствата на новия век не само поставят на изпитание държавите, но също така разкриват идеологическия катарзис, който разтърсва обществата по света. Геенергетиката, която все повече засилва своето значение за регионалните и глобалните отношения са в непосредствена връзка с изследваната от Дарина Григорова тема за евразийството в Русия. Най-силното на днешния ден оръжие на Москва –

енергийните суровини и транспортните коридори кореспондират с евразийското разположение и връзки на Руската федерация. Независимо от обстоятелството, че евразийството, или някои от неговите варианти, не се превърна в идеологически инструмент за външнополитическо въздействие на Кремъл, тази идея тепърва ще намира своето място в динамично развиващите се международни процеси.

Енергийният фактор неминуемо концентрира процеси, явления и идеи в Евразия, където централноазиатския и кавказкия вектор са съществена част от най-големия регионален субект там – Русия. По тази причина изследването на Дарина Григорова за „Евразийството в Русия” като теория, история и съвременност е актуално и нужно на обществото, за да може да посреща съвременните предизвикателства с полезни знания за идейното наследство и бъдеще, което очаква човечеството.